

Woensdag 19 januari 1916 – ochtendeditie

Berlijn, 18 januari. Twee Engelse Vliegtuigen zijn bij Passendale en Dadizele in Vlaanderen in luchtgevechten neergeschoten. Van de vier inzittenden zijn er drie gedood.

Een jongen van het dorp.

Luik, 15 januari.

Wat een vreugde was het mij, in uw blad de zo rijk gedocumenteerde redevoering te lezen door mijn vriend Kamiel Huysmans uitgesproken te Amsterdam! Fier ben ik geweest en ben ik nog over de zo luide hulde, onze landgenoot gebracht door zijn Hollandse en andere vreemde partijgenoten. Kamiel Huysmans is een gowwgenoot van mij, een Limburger, hij is een Vlaming uit één stuk. Uit zeer eenvoudige neringdoende ouders werd hij geboren, te Bilzen, een aanzienlijk dorp, in de streek van Tongeren, en zo in merg en been klerikaal, dat de heer Neven, liberaal volksvertegenwoordiger in dit arrondissement, er nauwelijks één stem krijgt op tien. Huysmans was immer op school een flinke werker, met een buitengewoon heldere geest en onverzadigbare verzuchtingen om veel te onderzoeken en veel te weten. Te Luik voltrok hij zijn studies in de hogere normaalschool en had daar, zo onze herinneringen ons zijn getrouw gebleven, tot leraar de grote geschiedkundige Godfried Kurth, toen nog in de fleur van zijn jaren, reeds in de Waalse hoofdstad ontzagwekkend en in de morgenschijn van zijn beroemdheid. Dit zeer grondig ingericht onderwijsgesticht is lang verdwenen. Onze klerikale regering heeft, onmiddellijk na 1884, de bijl, die Kurth had geslepen, aan zijn wortels gelegd. Doch bij die grote leermeester heeft de thans ook zo ver bekende en hier in het land een aanzienlijke plaats innemende volksvertegenwoordiger voor Brussel een liefde gewonnen voor de geschiedkundige wetenschap, die nooit in hem is

verdoofd en waarvan de rede, in Holland uitgesproken, een grondig en helder bewijs is. Wat mij steeds heeft verwonderd is, dat Huysmans niet alleen Kurth nooit heeft aangevallen, doch meermaals zijn genegenheid voor hem heeft laten blijken, door scherpe kritiek tegen hem behendig af te weren, ja, door hem te prijzen. Hoe ver nochtans, naarmate hij in jaren en doortastendheid toenam, ging hij van Kurth af! Deze werkte scherper theosofisch en kon haast in zijn laatste jaren nog weinig schrijven of het moest zijn oorsprong in het godsbestaan hebben, terwijl Huysmans aanhoudend meer de wegen opging van de vrije gedachte en van de redenering.

Waar is de tijd heen! De secretaris van het internationaal socialistisch bureau gaat thans naar de vijftig. Ogenschijnlijk is hij geen dertig. Sedert zijn jeugd schijnt hij weinig of niet te veranderen. Met zijn glad gelaat, wat bleek, zijn zwart haar, zijn donkere grote ogen en zijn breed gewelfd voorhoofd, zijn plechtige gebaren, zijn rijzige gestalte, zijn tengere lichaamsbouw, zijn traag, gewogen en bijzonder helder woord, zou men de man die ouder wordt, doch blijkbaar niet verouderd, de voorkamper, van wie zoveel arbeid, zoveel kracht en zoveel doordrijvendheid uitgaat, houden voor een zwakkeling. Opgepast! Wie onder het bereik valt van zijn ongemeen scherpe blik en getroffen wordt door zijn sarcastische lach en zijn meesterlijk spottend woord, dat nog kan uitdagen, wanneer het toegevend en zacht is, wie hem tot tegenstrever krijgt, geraakt zonder erge verwondingen niet uit zijn bereik.

Hij schijnt een dromer te zijn maar is dit allerminst. Huysmans is een architect voor hervormingen. Wat van hem uitgaat, is nieuw. Hij werkt aan niets oud. Hij breekt het zelf niet af. Het zakt vanzelf in puin door de davering rondom, waar de nooit vermoeide socialist hamert en in elkaar slaat stichtingen om duizenden onder dak te brengen en heil te bezorgen. Men behoeft niet eens zijn wijsgerige, noch zijn staatkundige denkwijze te delen, om zijn volgehouden

bezorgdheid met eerbied vast te stellen en om zijn werk te bewonderen.

Zelf nog in de jongelingenjaren – o! vliegende tijd! -, ontvingen we op zekere dag een brief vol, als met groot spijkerschrift, nauwelijks te ontcijferen, zoals Huysmans heden nog schrijft, een ware straf voor iemand, die dergelijke geheimzinnigheid wil begrijpen, omdat de ongewone lettervorm zo geheimzinnig boeit. Huysmans, nooit gezien, nooit gehoord, riep ons op om in Limburg, waar alles sliep wat niet in erg klerikale kring wou ingelijfd worden, een onpartijdige arbeid te beginnen voor kunsten, letteren en wetenschappen. Wat was me dit! Het kneveldons was nauwelijks zichtbaar geworden en we zouden thans een vaandel gaan zwaaien over een gouw, waar reeds zoveel jaren niets was gebeurd dan wat gebeuren kan in een oud, vuil stilstaand water, waarvan de nabijheid zelf gevaarlijk voor vergiftiging is. Maar ... cet age est sans pitié. Waren we roekelozen? Ik kan het niet meer juist zeggen. Doch enkele weken later, op een wondermooie lentedag, in de mooiste maand van het jaar, lagen onder de mooiste dennenbomen, in de mooiste heide van onze Kempen, het nooit volprezen mooi Genk, in Limburg, een vijftal jongelingen, gerekt en gestrekt op de donzige zandbodem, de bevoering van hun onmetelijke vergaderzaal. Kamiel Huysmans begoochelde ons allen, door zijn persoonlijkheid alleen. Hij was en bleef de bijzonderste woordvoerder. De Limburgse Maatschappij voor Letterkunde en Wetenschap werd gesticht. We zouden een jaarboek uitgeven. We zouden een oproep laten horen over de grens, in de buurt, om onze taal- en stambroeders uit Hollands Limburg in onze rangen te krijgen. Alles liep op rolletjes. Weinig tijd daarna zaten te Maastricht, in een voornaam gasthof, aan tafel, de Belgische jongelingen elk tussen twee Hollanders. Fier dat ze waren, de Belgen! En stout! En ondernemend! En volhoudend! Want onze stambroeders van over de Maas waren allen gezette, enkelen zelfs

bejaarde mensen, die zeer mooi en beschaafd spraken en over wiens titels en werken men zoveel moois en goeds vertelde, dat die jongens uit België wel meenden kinderen te zijn, wiens opvoeding nog moest worden begonnen. Huysmans en zijn vrienden waren allerm minst te spreken, zo spoedig men gewaagde van lopen volgens bepaalde voorschriften en bepaalde gezondheidsleer. We waren stormvogels, wiens aanwezigheid nakend onweer betekent. Een Hollandse pastoor, hoofdredacteur van een Limburgs blad, viel ons vrij agressief te lijf. We zwegen niet, Huysmans vooral greep al de wapens uit zijn arsenaal. De Belgische regering, natuurlijk, onttrok ons alle gedurende enkele jaren geregeld bezorgde steun. De stichters sloegen om den brode uiteen. De Limburgse Maatschappij voor ... enz. stierf aan een kwijnziekte. Doch die korte jaren waren ons leerrijke proef- en oefeningsjaren geweest, die ons staalden tot verdere durf. Kamiel ging allen voor. Hij kreeg een tijdelijke betrekking in een staatschool in Luxemburg, doch de regering begreep spoedig, dat ze dergelijke leraar best kon missen. Geen gelidloper. Van daar ging het naar Leper, ook in het onderwijs, Huysmans, die in zijn geboortedorp het weekblad had gesticht, dat hem al onmiddellijk door de plaatselijke geestelijkheid uit de handen werd gerukt, om het elders dienstplichtig te kunnen maken, was volbloed antiklerikaal geworden, werd te Leper socialist, verliet er de school en gaf daarmee alle hoop op een staatsambt prijs. Hij kwam in de redactie van het toenmaals zeer voorname dagblad Le Petit Bleu.

Onmiddellijk werd zijn pen opgemerkt en spoedig was hij er gezagvoerder geworden. Zijn oorspronkelijkheid, zijn persoonlijkheid boeiden, schitterden. Hij was stout, fris, nieuw. Meteen had hij nu voor zich een ongemeen ruim veld, de vrijzinnige hoofdstad, waar niemand hem kon knevelen noch belemmeren. Hij trad beslist tot de socialistische partij toe en begon er sedertdien het onafgebroken

werk, dat hem spoedig aan de spits van de leiders bracht, onmiddellijk naast Vandervelde, hem een kamerzetel bezorgde, hem tot internationaal secretaris deed aanstellen. In de kamer is Huysmans een man van aanzienlijk gezag, zowel als in de gemeenteraad.

Doch we willen uit zijn dagbladschrijversleven een ware geschiedenis mededelen, die bewijzen moet dat de knappe jonge man voor niets terugdeinsde, wanneer hij zich eenmaal iets had voorgenomen. Op een mooie zomeravond zaten we met enkele vrienden op het terras van een café tegenover het station in een Limburgse stad. Naderde tot onze allergrootste verrassing Kamiel Huysmans, met de avondtrein uit Brussel overgekomen.

Zo! Zo laat! Wat geluk? Waar naar toe?

Naar het zinneloze gesticht.

Zijn ogen glinsterden in de avondduisternis en zijn sarcastische lach was mogelijk nooit treffender. Zo kwam hij uit de ganse volheid van zijn gelaat.

Ga je voor voorgoed binnen?

Nee! Ik moet iemand uithalen.

Hij dronk haastig een glas. Moederziel alleen wipte hij weg.

's Anderendaags wisten we het raadsel op te lossen. Een jonge geestelijke, zeer knap – we zullen zijn naam eerbiedig verzwijgen – was aalmoezenier in een Limburgs klooster, waar hem allerhande gedragingen van de ingezetenen zo stuitend en weinig met de kloostergeest overeenstemmend voorkwamen, dat hij een klacht indiende bij de bisschop. Enkele dagen later leverde een geneesheer

een getuigschrift af, waardoor de priester hersenkrank werd verklaard. Man nam hem in een rijtuig op om zogenaamd naar een onderonsje te gaan, doch de jonge man kwam bij de zotten terecht. Zijn familie was radeloos. Een van haar leden, een juffrouw, vond Huysmans. Deze, met een ongemene behendigheid, zich voorstellende als een bloedverwant uit Parijs, slechts enkele korte uren in het stadje om zijn ongelukkige neef te zien, slaagde er in met hem een onderhoud te hebben, waardoor hij de overtuiging kreeg dat de priester zo zinneloos was als hij, Huysmans, zelf. Le Petit Bleu liet de neef uit Parijs zijn scherpste pen in de hand nemen. Het stadje kwam in rep en roer, weldra de hele streek, en er was scherpe nieuwsgierigheid door het hele land. De jonge geestelijke kwam vrij. Thans, kloek en gezond, is hij aalmoezenier in een vrouwenklooster van de Limburgse Kempen.

Wat Kamiel Huysmans heeft gedaan op het gebied van onze taalstrijd, hoe flink en hoe radicaal, is algemeen bekend. Een ongemene kracht gaat van hem uit, omdat hij nog het voorrecht heeft van een vijftal vreemde talen te spreken en in een tiental te lezen. Zijn welsprekendheid is naar het woord van Buffon: le style, c'est l'homme! Zijn vorm is eenvoudig. Feiten, cijfers, bewijsvoeringen, geen verbloeming, geen sieraad, nooit gezwollenheid, doch af en toe een meesterlijke zet, waartegen de sterkste tegenspreker niet bestand is. Hij spreekt met gemak, langzaam, articuleert voortreffelijk. Hij heeft het voorrecht Limburger te zijn. De Limburgers, zegt men, spreken het gemakkelijkst en het best Nederlands onder de Vlamingen.

Thans is de vriend, aan wie ik hier hulde breng, bij onze noordelijke stambroeders, waar hij zich vrij kan bewegen. Hij zal er beste werk verrichten. Doch we willen hem terug. We hebben te veel op te bouwen, te veel te hervormen, te veel te stichten na de oorlog. Mannen als Huysmans zijn onmisbaar.

Financiële vragen.

Brussel, 15 januari.

In een paar brieven van deze reeks zette ik hier laatst nog eens uiteen, hoe het op het ogenblik met de meningen over het opheffen van het moratorium stond, welke argumenten er voor, welke er tegen pleiten. Van Duitse zijde bracht sindsdien de telegraaf het bericht, dat de gouverneur-generaal gezwicht was voor overwegingen, over welke ik niet kan oordelen, en geleidelijke opheffing in uitzicht had gesteld.

Vandaag bevat het Wet- en Verordeningsblad het op 5 januari 1916 getekende besluit "betreffende de trapsgewijze opheffing van het moratorium."

Artikel 1 luidt aldus:

De bij verordening van 17 december 1915 bepaalde termijnen voor protestopmaken en andere noodwendige handelingen tot vrijwaring van verhaal worden voor wissels, die voor 3 augustus 1914 getrokken werden en van 31 juli 1914 tot 31 januari 1916 inbegrepen binnen het gebied van het generaal-gouvernement België betaalbaar zijn, tot de afloop van 19 maanden en 7 dagen na de vervalddag, echter niet langer dan tot 8 augustus 1916 verlengd, zover de wissels binnen het gebied van het generaal-gouvernement België betrokken werden en het bedrag 200 frank te boven gaat. Worden zulke wissels buiten het generaal-gouvernement getrokken, of is het bedrag van de wissel 200 F of minder, dan worden de aangeduide termijnen tot de afloop van 22 maanden en 7 dagen na de vervalddag, evenwel niet langer dan tot 8 november 1916 verlengd.

Voor de afloop der in bovenstaand lid aangeduide termijnen kan tegen de endossant en de andere aansprakelijke personen betaling

niet gevorderd worden. Het protest opmaken is vanaf de afkondiging van deze verordening alleen binnen de laatste 7 dagen voor afloop der in bovenstaand lid bepaalde termijnen toegelaten.

Betrekkelijk de intresten blijven de tot nu bestaande voorschriften van kracht.

Art. 2, 3 en 4 laten uitzonderingen toe op bepalingen van het handelswetboek, en wel wordt de termijn voor protestopmaken voor alle wissels, die vanaf 1 februari 1916 binnen het gebied van het generaal-gouvernement België betaalbaar worden met 5 dagen verlengd; worden de termijnen voor verhaal met 14 dagen verlengd; wordt bepaald dat de inzending van de lijst van geprotesteerde wissels aan de voorzitter van de handelsrechtbank in plaats van binnen de eerste tien dagen der maand volgend op de opmaking van het protest, binnen de eerste tien dagen der eerstvolgende maand geschiedt.

Art. 5 maakt de bepalingen van art. 1-4 toepasselijk op alle andere door endossement overdraagbare papieren.

Art. 6 regelt de terugbetaling van banktegoed, voor 3 augustus 1914 bestaande, in dezer voege:

1. De banken zijn verplicht op banktegoed uitbetalingen van 1000 F per 147 dagen af te staan, voor zover niet volgens nrs. 2 en 3 van dit artikel hogere uitbetalingen worden opgelegd. Het uitbetalen van bedragen, die op de bepaalde termijnen niet afgehaald werden, kan naderhand niet geëist worden.
2. Tot elk bedrag kunnen terugbetalingen uit banktegoed te allen tijde geëist worden, in zover onbetwifelbaar bewezen wordt dat het uit te betalen bedrag moet dienen:

- A. Tot het betalen van schulden of allerhande vervallende verplichtingen;
 - B. Tot het aanschaffen van stoffen of waren tot handels-, nijverheids-, land- of tuinbouwbedrijf bestemd;
3. De dwangbeheerders hebben het recht zonder beperking over het banktegoed van de onder hun beheer staande ondernemingen te beschikken. Evenzo moeten de beschikkingen der onder toezicht geplaatste ondernemingen over hun banktegoed zonder beperking nageleefd worden, zodra de beschikkingen door de toezichthoudende personen goedgekeurd zijn.

Het teruggeisen van banktegoed, dat na 8 augustus 1914 ontstaan is, ondergaat geen beperking.

Art. 7. Het besluit van de koning der Belgen van 18 augustus 1914 betreffende het buiten werking treden van rechtsgevolgen (staatsblad nr 231 van 19 augustus 1914) wordt opgeheven.

Onafhankelijk van zijn bevoegdheid om uitstel van betaling toe te staan, kan het gerecht, op verzoek van de schuldenaar, in zijn vonnis beslissen, dat de bijzondere rechtsgevolgen, die uit niet-betaling of niet stipte betaling van een voor 4 augustus 1914 ontstane schuldvordering, volgens wet of verdrag voortgevloeid zijn of voortvloeien, als niet ontstaan zijnde gelden. Het gerecht kan ook beslissen, dat de rechtsgevolgen slechts onder zekere voorwaarden, inzonderheid na de vruchteloze afloop van een uitstel van ten hoogste 3 maanden, zullen ontstaan.

Zulk een beslissing mag niet worden gegeven, indien de rechtsgevolgen reeds op 4 augustus ontstaan waren.

Art. 8 bepaalt, dat de verschillende betalingsverboden aan vijandelijke staten van kracht blijven.

Art. 9 zegt dat deze verordening met 1 februari 1916 van kracht wordt en niet geldig is voor het Franse deel van het generaal-gouvernement.

Een aanvullende verordening bepaald, dat voor het opnemen van wisselprotesten, naast de deurwaarders, voortaan ook bevoegd zijn de beambten van het Duitse postbeheer en de weer in dienst getreden beambten van het voormalig Belgisch postbeheer. Verschillende wissels zijn hiervan evenwel uitgesloten, o.a. die, welke hoger dan 1000 frank zijn, of welke in een andere taal dan het Duits, Vlaams of Frans zijn opgesteld, of waarbij het bedrag in een andere dan Duitse of Belgische munt is aangeduid.

Protesten met een ander doel dan betaling worden door de post niet opgemaakt.

Van beoogde zijde verneem ik nog, dat het in de bedoeling ligt de afwikkeling van het moratorium zo geleidelijk mogelijk te doen zijn en dat bevelen zijn gegeven om de toepassing der wet zo veel mogelijk te verzachten en dwangmaatregelen slechts bij noodzaak toe te passen.

Woensdag 19 januari 1916 – avondeditie

Onderscheidingen in het Belgische leger.

Wij ontlenen aan De (Belgische) Legerbode:

Benoemd tot officier in de Leopoldsorde: Houzé, kolonel der infanterie.

Ridders in de Leopoldsorde: Wenis, kapitein-commandant der infanterie; L. Schutz, kapitein-commandant, artillerie; A. Vanden Berghe, H. O. L., infanterie; H. van Oers, soldaat, oorlogsvrijwilliger, genie.

Ridders in de Kroonorde: A. Naudts, soldaat, oorlogsvrijwilliger; P. Delcambe, 2^e kapitein, infanterie; J. Vanderauwera, H. O. L., infanterie; E. Wilmet, S. L. A., infanterie; F. Peeters, adjudant, genie; H. Massin, luitenant, gendarmerie; baron Limnander de Nieuwenhove, H. O. L. waarnemer, vliegdienst.

Ridders in de orde van Leopold II: E. Terbroode, soldaat oorlogsvrijwilliger, infanterie; V. Olivier, idem; R. Werner, soldaat, artillerie; P. Denoel, soldaat, loopgraafartillerie; J. Marien, korporaal oorlogsvrijwilliger, genie; Longueville, sergeant, genie.

Naar wij in De (Belgische) Legerbode lezen zijn bij Koninklijk besluit van 1 dezer tot luitenants benoemd de onderluitenanten:

- a. Bij de werkdadige kaders: der stafsecretarissen: J. J. B. Kips, G. A. Recht; der infanterie: M. F. A. L. Manckel, A. J. J. Defraiteur, G. van den Hende; der artillerie: M. Nollet; der genie: H. J. H. Delecourt; der officieren betaalmeesters: F. J. L. Winand, C. E. de Kayser, G. Melsen, S. F. H. M. A. Tielemans; der officieren van administratie: L. P. R. Verloy, G. A. R. Sevens.
- b. Bij de reservekaders: der artillerie: H. M. J. Decoster; van de artsenijberekundige dienst: A. V. M. J. Severin.